DE OUDE MAN OP HET BANKJE

Boek 3

De weg van het hart

Karl van Hees

DE OUDE MAN OP HET BANKJE — Boek 3

De weg van het hart

Karl van Hees

Alle rechten voorbehouden.

Simpelveld, 2026

www.karlvanhees.nl

Inhoud

Voorwoord
Intermezzo — De weg van het hart
Inleiding — Het bankje aan de horizon
Hoofdstuk 1 — De Tuinman
Hoofdstuk 2 — De Sterrenkijker
Hoofdstuk 3 — De Bierbrouwer
Hoofdstuk 4 — De Pelgrim
Hoofdstuk 5 — De Imker
Hoofdstuk 6 — De Kunstenaar
Hoofdstuk 7 — De Wetenschapper
Hoofdstuk 8 — De Filosoof
Hoofdstuk 9 — De Harmonie
Hoofdstuk 10 — De Mijnwerker en de Mergelhouwer
Hoofdstuk 11 — De Wijngaardenier
Hoofdstuk 12 — De Toerist
Epiloog — Het Bankje Blijft
Nawoord
Over de auteur

Voorwoord

Soms denk ik dat een mens een heel leven nodig heeft om werkelijk te leren kijken.

Toen ik jong was, keek ik met de nieuwsgierigheid van een kind. De wereld was een avontuur dat ontdekt wilde worden. Later keek ik met de ogen van een student, een chemicus, een diaken en een pastor. Ik zocht antwoorden in boeken, in de wetenschap, in de filosofie en in de theologie. Ik ontmoette duizenden mensen. Ik mocht meelopen op momenten van vreugde en verdriet, bij geboorte en afscheid, in hoop en in wanhoop.

En toch ontdekte ik, pas toen de jaren zich begonnen te stapelen, dat de belangrijkste lessen niet altijd in de grote gebeurtenissen van het leven verborgen liggen.

Vaak openbaren zij zich in de stilte.

Op een bankje.

Langs een holle weg. In een gesprek dat toevallig lijkt, maar achteraf een geschenk blijkt te zijn. Misschien is dat wel de grootste verandering die de ouderdom mij heeft gebracht. Niet dat ik meer antwoorden bezit, maar dat ik betere vragen ben gaan stellen. De wereld is voor mij geen probleem meer dat opgelost moet worden, maar een geheim dat zich iedere dag opnieuw laat ontdekken.

In De oude man op het bankje – Boek 3 ontmoet de oude man opnieuw mensen uit het Limburgse heuvelland. Op het eerste gezicht lijken het gewone ontmoetingen. Een tuinman. Een sterrenkijker. Een bierbrouwer. Een pelgrim. Een imker. Een kunstenaar. Mensen zoals wij die iedere dag kunnen tegenkomen. Maar achter iedere ontmoeting schuilt een grotere vraag. Wat betekent het om mens te zijn in een wereld die sneller verandert dan ooit tevoren?

Wij leven in een bijzondere tijd. Wetenschap en techniek openen deuren waarvan vorige generaties slechts konden dromen. Wij reizen verder de ruimte in dan ooit tevoren. Wij onderzoeken het kleinste deeltje van de materie en kijken miljarden lichtjaren het heelal in. Wij beïnvloeden de natuur, veranderen landschappen, ontwikkelen nieuwe gewassen en zoeken naar antwoorden op klimaatverandering, voedselvoorziening en de grote vragen van onze tijd.

Tegelijk ervaren veel mensen dat de wereld onrustiger is geworden. Oorlogen, migratie, economische onzekerheid, technologische versnelling en een voortdurende stroom van informatie maken het soms moeilijk om nog werkelijk stil te worden. Juist daarom keert de oude man iedere morgen terug naar zijn bankje. Niet om zich af te sluiten van de wereld. Maar om haar opnieuw te leren zien. Want misschien begint wijsheid niet met harder spreken, maar met aandachtiger luisteren.

Tijdens het schrijven van dit boek ontdekte ik iets wat ik zelf niet vooraf had voorzien. De ontmoetingen gingen steeds minder over de mensen die de oude man ontmoette en steeds meer over wat zij in hem wakker maakten. De tuinman leerde hem opnieuw kijken naar wat werkelijk groeit. De imker liet hem zien dat samenwerking ouder is dan de mens. De kunstenaar ontdekte dat niet de hand, maar het hart het penseel vasthoudt. Langzaam begon ik te begrijpen dat al deze ontmoetingen samen één verhaal vertellen.

Het verhaal van een mens die leert leven vanuit hartwijsheid.

Hartwijsheid is voor mij geen gevoel dat tegenover het verstand staat. Integendeel. Zij ontstaat wanneer kennis en liefde elkaar ontmoeten. Wanneer wetenschap en verwondering elkaar niet uitsluiten, maar verrijken. Wanneer techniek ten dienste staat van het leven. Wanneer de mens niet alleen vraagt wat hij kan, maar ook waarvoor hij zijn

mogelijkheden wil gebruiken. Misschien is dat wel de opdracht van onze tijd.

Niet terugkeren naar een verleden dat niet meer bestaat.

En ook niet gedachteloos vooruitgaan.

Maar leren onderscheiden.

Leren verbinden.

Leren kijken met andere ogen.

Soms wordt mij gevraagd of de verhalen in dit boek waargebeurd zijn.

Dan glimlach ik.

Want wat is eigenlijk waarheid?

Is waarheid alleen datgene wat letterlijk heeft plaatsgevonden?

Of kan een ontmoeting ook waar zijn omdat zij iets zichtbaar maakt dat dieper is dan de gebeurtenis zelf? Ik laat die vraag graag open.

Zoals ook de oude man haar open laat.

Hij geeft zelden antwoorden die een gesprek beëindigen.

Hij stelt vragen die een nieuw gesprek beginnen.

Misschien is dat ook de bedoeling van dit boek.

Niet dat u het aan het einde dichtklapt met de gedachte dat u alles begrijpt.

Maar dat u het even neerlegt, naar buiten kijkt en denkt:

“Misschien heb ik vandaag iets gezien wat ik gisteren nog niet zag.”

Wanneer dat gebeurt, heeft dit boek zijn bestemming bereikt.

Terwijl ik deze laatste regels schrijf, zie ik de oude man opnieuw op zijn bankje zitten.

Hij kijkt zwijgend uit over het Limburgse heuvelland. De zon zakt langzaam achter de heuvels. Het licht verandert. Zoals het iedere avond verandert.

Hij glimlacht.

Niet omdat hij alle antwoorden gevonden heeft.

Maar omdat hij heeft ontdekt dat de wereld nooit ophoudt zichzelf te vernieuwen.

Misschien is de natuur nooit af.

Misschien is de cultuur nooit af.

Misschien is ook de mens nooit af.

En misschien is iedere nieuwe morgen een uitnodiging om, samen met de grootste Kunstenaar, opnieuw een kleine penseelstreek toe te voegen aan het schilderij van het leven.

Karl van Hees, Simpelveld, zomer 2026

Intermezzo

De weg van het hart

Voordat de oude man opnieuw op zijn bankje ging zitten, dacht hij terug aan een ontmoeting die hem nooit had losgelaten.

Jaren geleden had hij een oude karmeliet leren kennen.

Het was geen man van grote woorden.

Hij sprak langzaam.

Soms zei hij minutenlang niets.

In het begin vond de oude man dat moeilijk. Hij had vragen genoeg. Hij hoopte op antwoorden. Maar telkens wanneer hij dacht dat het gesprek eindelijk zou beginnen, viel er opnieuw een stilte.

Pas veel later begreep hij dat juist die stilte deel uitmaakte van het gesprek.

Op een middag keek de karmeliet lange tijd zwijgend uit het raam.

Daarna zei hij slechts één zin.

“De weg naar de wereld begint in het hart.”

Meer niet.

De oude man droeg die woorden jarenlang met zich mee.

Aanvankelijk dacht hij dat de wereld veranderde door ideeën, door plannen of door grote daden. Later ontdekte hij iets anders. Werkelijke verandering begint bijna onzichtbaar.

Zoals een zaad dat ontkiemt onder de aarde.

Zoals een wijngaard die jaar na jaar groeit.

Zoals een bij die onopvallend haar werk doet.

Zoals een sterrenlicht dat miljoenen jaren onderweg is voordat het ons bereikt.

Alles wat werkelijk leeft, groeit in stilte.

Misschien geldt dat ook voor de mens.

Misschien ontstaat wijsheid niet doordat wij steeds meer weten.

Maar doordat wij steeds beter leren luisteren.

Met die gedachte keerde de oude man terug naar zijn bankje.

Hij wist niet wie hij zou ontmoeten. Alleen dit wist hij zeker.

Iedere mens draagt een verhaal.

En in ieder verhaal schuilt een stukje van hetzelfde mysterie.

Inleiding

Het bankje aan de horizon

De ochtend hing als een lichte nevel boven het Limburgse heuvelland.

De zon had zich nog maar nauwelijks boven de horizon verheven. Dauw lag als een dunne glans over de akkers. In de verte tekenden de contouren van de kerktorens zich af tegen de bleke lucht. Een merel begon aarzelend te zingen. Even later antwoordde een tweede.

Het was alsof de aarde langzaam ontwaakte.

Boven op de heuvel, waar de holle weg uitkwam bij het oude bankje, zat de oude man.

Zoals zo vaak. Hij had geen haast. Dat had hij al jaren geleden afgeleerd. Hij keek niet naar zijn horloge. Hij keek naar het landschap. Voor hem lagen de akkers waarin het graan golfde als een gouden zee. Verderop klommen de wijngaarden langzaam tegen de hellingen omhoog. Tussen de bomen stonden kapellen die al generaties lang zwijgend over de wegen waakten. Nog verder, bijna aan de horizon, verdwenen de heuvels in een blauwe nevel. Hij kende dit uitzicht. En toch was het iedere morgen nieuw.

Na verloop van tijd hoorde hij voetstappen. Een wandelaar naderde het bankje.

Hij groette vriendelijk.

“Mag ik even naast u zitten?”

“Natuurlijk,” antwoordde de oude man.

De wandelaar ging zitten en keek zwijgend voor zich uit.

Na enkele minuten zei hij:

“Ik heb gehoord dat u veel mensen hebt ontmoet.”

De oude man glimlachte.

“Dat klopt.”

“En dat u veel hebt geschreven.”

“Ook dat klopt.”

De wandelaar keek hem nieuwsgierig aan.

“Wat hebt u in al die jaren eigenlijk ontdekt?”

De oude man antwoordde niet meteen.

Zoals altijd liet hij eerst een stilte vallen.

Hij keek naar een buizerd die cirkelde boven de velden.

Daarna zei hij zacht:

“Dat geen mens alleen leeft.”

De wandelaar keek hem vragend aan.

“Hoe bedoelt u dat?”

“Wij denken vaak dat wij ons eigen leven maken. Maar onderweg ontdekken wij dat anderen ons gevormd hebben. Een tuinman. Een muzikant. Een pelgrim. Een wetenschapper. Een kunstenaar. Een mijnwerker. Soms iemand die wij maar één keer ontmoet hebben.”

Hij zweeg opnieuw.

“Eigenlijk,” vervolgde hij, “is ieder mens een bladzijde in het grote boek van het leven.”

“En hebt u dat boek gelezen?”

De oude man glimlachte.

“Nee.”

“Waarom niet?”

“Omdat het nog steeds geschreven wordt.”

De wandelaar keek opnieuw over het heuvelland.

De wind streek door het koren.

In de verte luidde een kerkklok.

“En waar begint dat boek?” vroeg hij.

De oude man wees niet naar een kerk.

Niet naar een huis.

Niet naar een bibliotheek.

Hij wees naar de aarde.

“Hier.”

“Hier?”

“Ja.”

“In een tuin.”

De wandelaar begreep het nog niet.

Maar hij voelde dat de oude man hem niet alleen een antwoord gaf.

Hij nodigde hem uit om mee op weg te gaan.

Niet langs een rechte weg.

Maar langs kronkelende paden.

Langs akkers en wijngaarden.

Langs sterren en bijenkorven.

Langs muziek en stilte.

Langs wetenschap en verwondering.

Langs de mensen die ieder op hun eigen manier iets van het grote mysterie hadden ontdekt.

Zo begon opnieuw een reis.

Niet om nieuwe antwoorden te vinden.

Maar om oude vragen opnieuw te leren stellen.

En misschien, heel misschien, te ontdekken dat het leven zelf de grootste leermeester is.

De oude man stond op.

Hij keek nog eenmaal naar het bankje.

“Kom,” zei hij.

“De tuinman wacht al op ons.”

Hoofdstuk 1 — De Tuinman

De akker van het hart

Het was nog vroeg toen de oude man het smalle pad naar zijn bankje opliep.

De zon was nog niet boven de heuvels verschenen. Een dunne nevel hing als een lichte sluier over de akkers van het Limburgse heuvelland. De dauw lag als kleine parels op het gras. In de verte zong een leeuwerik zijn eerste lied van de dag.

De oude man ging zitten.

Hij hoefde nergens meer naartoe.

Dat had het bankje hem geleerd.

Wie stil durft te worden, ontmoet soms meer dan iemand die voortdurend onderweg is.

Voor hem lagen de akkers. De jonge maïs stond nog laag. Een korenveld golfde zacht in de ochtendwind. Verderop tekenden de eerste wijngaarden zich af tegen de hellingen. Het landschap leek iedere dag opnieuw geboren te worden.

Toen zag hij een man tussen de akkers lopen.

Hij droeg oude werkkleren. Zijn handen waren donker van de aarde. Af en toe bleef hij staan, bukte zich en raakte voorzichtig een plant aan. Daarna liep hij weer verder.

Niet haastig.

Niet traag.

Maar in het ritme van iemand die wist dat groeien tijd nodig heeft.

Toen de man dichterbij kwam, groette hij vriendelijk.

“Goedemorgen.”

“Goedemorgen,” antwoordde de oude man.

“Mag ik even bij u komen zitten?”

“Op dit bankje is altijd plaats.”

De man glimlachte.

“Dat dacht ik al.”

Hij ging zitten en legde zijn handen op zijn knieën. Onder zijn nagels zat aarde. Niet als vuil, maar als teken van verbondenheid.

Even keken zij zwijgend over het landschap.

“Mooi, hè?” zei de tuinman.

“Ja,” antwoordde de oude man.

“Maar de meeste mensen zien alleen wat boven de grond groeit.”

De oude man keek hem nieuwsgierig aan.

“En u?”

“Ik kijk vooral naar wat niemand ziet.”

“Wat bedoelt u?”

“De wortels.”

De oude man zweeg.

De tuinman pakte een handvol aarde op en liet die langzaam door zijn vingers glijden.

“Alles wat werkelijk leeft,” zei hij, “groeit eerst naar beneden.”

De woorden bleven hangen in de ochtend.

“Een boom die geen wortels heeft, valt om bij de eerste storm. Een mens zonder wortels ook.”

De oude man keek naar de akkers.

Hoe vaak had hij mensen ontmoet die verlangden naar verandering? Zij wilden een nieuw leven, een nieuwe toekomst, een nieuw begin. Maar soms zochten zij dat

nieuwe alleen aan de buitenkant. Een ander huis. Ander werk. Andere woorden. Andere plannen.

Terwijl de werkelijke verandering misschien dieper begon.

In de grond van het hart.

“Vertelt de aarde u dat?” vroeg hij.

De tuinman glimlachte.

“Nee.”

“Wie dan?”

Hij keek naar zijn handen.

“Het leven.”

Er viel een lange stilte.

De wind streek door het graan.

Een vlinder landde op een klaproos.

“Ik heb ontdekt,” zei de tuinman zacht, “dat een tuin niet begint bij bloemen.”

“Waar begint hij dan?”

“In het hart van degene die haar verzorgt.”

De oude man keek hem aan.

Hij wist dat hij zojuist niet alleen een zin had gehoord.

Hij had een deur horen opengaan.

“Was u altijd tuinman?” vroeg hij.

De man schudde zijn hoofd.

“Nee. Ik heb lang gedacht dat ik iets anders moest worden.”

“Wat dan?”

“Iets groters.”

“En bent u dat geworden?”

De tuinman glimlachte.

“Pas toen ik leerde klein te worden.”

Hij wees naar de aarde.

“Mijn vader had een kleine tuin achter het huis. Geen bijzondere tuin. Wat groenten, een paar fruitbomen, aardbeien, bonen, wat bloemen voor mijn moeder. Als kind vond ik het maar gewoon. Ik zag niet wat hij zag.”

“Wat zag hij dan?”

“Dat een tuin een school is.”

“Een school?”

“Ja. Een school zonder boeken. Alles wat een mens moet leren, staat er geschreven. Maar je moet langzaam lezen.”

De oude man glimlachte.

“En wat leerde uw vader u?”

“Dat je niet aan een plant moet trekken om haar sneller te laten groeien.”

De oude man lachte zacht.

“Dat lijkt eenvoudig.”

“Het is het moeilijkste wat er is.”

“Waarom?”

“Omdat mensen ongeduldig zijn. Ze willen resultaat. Bloei. Oogst. Succes. Maar de aarde kent geen haast.”

De tuinman boog zich voorover en raakte het gras aan.

“Mijn vader zei altijd: eerst de grond, dan de groei.”

De oude man herhaalde de woorden in zichzelf.

Eerst de grond.

Dan de groei.

Hij dacht aan zijn eigen leven. Aan alle boeken die hij geschreven had. Aan alle woorden die hij had gezocht. Aan alle mensen die hij had begeleid. Soms had hij gedacht dat hij de wereld iets moest geven. Later had hij begrepen dat hij eerst zelf grond moest worden.

Ontvankelijk.

Stil.

Open.

“En wanneer werd u zelf tuinman?” vroeg hij.

De man keek naar de horizon.

“Na een verlies.”

De oude man zweeg.

Hij kende dat woord.

Verlies.

Het was een woord dat veel deuren opende.

“Mijn vrouw hield van bloemen,” zei de tuinman. “Zij kende de namen van planten alsof het vrienden waren. Wanneer wij wandelden, bleef zij telkens staan. Dan wees ze naar iets kleins langs de weg. Een bloem die ik nooit had gezien. Een blad. Een knop. Een zaaddoos. Ik liep altijd te snel.”

“En zij?”

“Zij zag.”

De tuinman glimlachte, maar zijn ogen werden vochtig.

“Na haar dood lag de tuin er verlaten bij. Ik kon er niet naar kijken. Alles herinnerde mij aan haar. De rozen, de lavendel, de oude appelboom. Zelfs het onkruid deed pijn.”

“Wat hebt u toen gedaan?”

“Een jaar lang bijna niets.”

“En daarna?”

“Op een ochtend zag ik dat tussen de stenen van het pad een kleine bloem groeide. Niemand had haar geplant. Niemand had haar verzorgd. Toch stond zij daar.”

Hij zweeg.

“Ik weet nog dat ik dacht: als zoiets kleins durft te bloeien tussen de stenen, waarom zou ik dan helemaal gesloten blijven?”

De oude man keek naar hem.

“Toen bent u weer begonnen?”

“Niet met de hele tuin. Dat kon ik niet. Ik begon met één stukje aarde.”

“Alleen dat?”

“Alleen dat.”

De tuinman keek naar zijn handen.

“Ik haalde het onkruid weg. Ik maakte de grond los. Ik plantte een paar bloemen die zij mooi had gevonden. Meer niet.”

“En hielp dat?”

“Niet meteen.”

“Maar later?”

“Later ontdekte ik dat ik niet alleen de tuin verzorgde. De tuin verzorgde ook mij.”

De oude man knikte langzaam.

Dat begreep hij.

Er zijn plaatsen die een mens dragen zonder woorden. Een kerk na een uitvaart. Een bankje boven het heuvelland. Een akker in de ochtend. Een tuin waarin iemand opnieuw leert ademen.

“Misschien,” zei de oude man, “is tuinieren een vorm van rouwen.”

“Ja,” antwoordde de tuinman. “Maar ook van hopen.”

“Hoezo?”

“Omdat je iets plant waarvan je niet zeker weet of je het zult zien bloeien.”

De oude man keek naar de akkers.

“Dat geldt voor veel in het leven.”

“Voor kinderen.”

“Voor liefde.”

“Voor geloof.”

“Voor boeken,” zei de oude man zacht.

De tuinman keek hem aan.

“Schrijft u?”

“Soms.”

“Dan bent u ook tuinman.”

“Hoe bedoelt u?”

“Woorden zijn zaden. Je legt ze in de aarde van een ander. Daarna moet je ze loslaten.”

De oude man glimlachte.

“Dat is misschien het moeilijkste voor een schrijver.”

“Voor iedere tuinman.”

De zon kwam langzaam boven de heuvels uit.

Het eerste licht raakte de toppen van de bomen. De nevel begon op te lossen. Wat zojuist nog verborgen was, werd zichtbaar. De akkers kregen kleur. De wijnranken glansden. Een haas schoot langs de rand van het veld.

“Ik heb eens gelezen,” zei de oude man, “dat bomen onder de grond met elkaar verbonden zijn.”

“Dat klopt,” zei de tuinman. “Via schimmeldraden. Een verborgen netwerk. Ze geven elkaar signalen door. Soms zelfs voeding.”

“Alsof het bos weet dat geen boom alleen leeft.”

“Precies.”

“De mens denkt vaak dat hij losstaat.”

“Dat is zijn vergissing.”

“En zijn verdriet.”

De tuinman keek naar het veld.

“In een tuin leer je dat alles samenhangt. De bodem, de regen, de zon, de wormen, de bijen, de vogels, de hand van de mens. Haal één ding weg en het geheel verandert.”

“Dan is een tuin eigenlijk een gemeenschap.”

“Ja. Een gemeenschap van zichtbaar en onzichtbaar leven.”

De oude man voelde hoe de woorden zich verbonden met iets wat hij al jaren had vermoed.

Geen mens groeit alleen.

Iedere ziel heeft grond nodig.

Andere mensen.

Herinneringen.

Liefde.

Stilte.

En soms ook pijn.

“U spreekt over de tuin alsof zij leeft,” zei hij.

“Dat doet zij ook.”

“Meer dan wij denken?”

“Veel meer.”

De tuinman pakte opnieuw wat aarde.

“Kijk,” zei hij. “Mensen noemen dit grond. Maar dit is geen dode massa. Dit zit vol leven. Bacteriën, schimmels, wortels, insecten, resten van bladeren, regen, zonlicht van vroeger. Alles wat gestorven is, wordt hier omgevormd tot nieuw leven.”

De oude man keek naar de aarde in zijn hand.

“Compost als verrijzenis,” zei hij zacht.

De tuinman glimlachte.

“Zo zou ik het zelf niet gezegd hebben.”

“Maar het is wel zo.”

“Misschien wel.”

De oude man dacht aan Pasen.

Aan de vroege ochtend.

Aan Maria Magdalena die bij het graf stond en huilde.

Zij zag een man en dacht dat het de tuinman was.

De oude man had dat verhaal vaak gehoord. Vaak gelezen. Vaak verkondigd. Maar nu, op deze ochtend, tussen de akkers, hoorde hij het opnieuw.

Alsof het voor het eerst was.

“Vreemd eigenlijk,” zei hij.

“Wat?”

“Dat Maria de verrezen Christus eerst voor een tuinman hield.”

De tuinman keek hem aan.

“Misschien was dat niet zo vreemd.”

“Nee?”

“Misschien heeft zij iets gezien wat wij later vergeten zijn.”

“Wat dan?”

“Dat nieuw leven altijd in een tuin begint.”

De oude man zweeg.

De woorden raakten hem dieper dan hij had verwacht.

In het begin was er een tuin.

In het verhaal van Eden.

En op de morgen van Pasen opnieuw.

Een tuin.

Alsof de Schrift wilde zeggen dat God niet begint met een paleis, een tempel of een troon, maar met aarde, bomen, water, adem en een mens die geroepen wordt om te verzorgen.

“Misschien,” zei de oude man langzaam, “is de mens vanaf het begin bedoeld als tuinman.”

“Niet als bezitter,” zei de tuinman.

“Maar als hoeder.”

“Niet als heerser.”

“Maar als verzorger.”

“Niet als iemand die de aarde uitput.”

“Maar als iemand die haar helpt bloeien.”

Ze zwegen.

In die stilte klonk geen verwijt.

Eerder een verdriet.

Want beiden wisten hoe de aarde eraan toe was.

Hoeveel er werd genomen.

Hoe weinig er soms werd teruggegeven.

“Wij zijn veel vergeten,” zei de oude man.

“Ja.”

“Wij dachten dat vooruitgang betekende dat alles sneller moest.”

“Maar groei is iets anders dan versnelling.”

“En bezit is iets anders dan vruchtbaarheid.”

De tuinman keek hem verrast aan.

“U zou ook tuinman kunnen zijn.”

“Misschien probeer ik dat op mijn manier.”

“Met woorden?”

“Met woorden. Met luisteren. Met afscheid nemen. Met hoop.”

De tuinman knikte.

“Dan weet u ook dat niet alles wat je zaait opkomt.”

“Ja.”

“En dat sommige zaden pas veel later ontkiemen.”

“Ook dat.”

“En dat je soms zaait voor een ander.”

De oude man keek naar de horizon.

“Dat heb ik pas laat begrepen.”

“Wat?”

“Dat een mens niet altijd de oogst hoeft te zien.”

De tuinman glimlachte.

“Mijn vader zei: plant altijd minstens één boom waaronder je zelf nooit zult zitten.”

“Dat is een mooie zin.”

“Het is een levensregel.”

De oude man dacht aan zijn boeken.

Aan de woorden die hij had geschreven zonder te weten wie ze ooit zou lezen. Aan preken in kleine kerken. Aan gesprekken aan keukentafels. Aan uitvaarten waarvan misschien maar één zin in iemands hart was blijven hangen.

Misschien was dat genoeg.

Eén zin.

Eén zaad.

Eén boom.

“Wat is volgens u de grootste fout van een tuinman?” vroeg de oude man.

De tuinman hoefde niet lang na te denken.

“Dat hij denkt dat de tuin van hem is.”

“Van wie is zij dan?”

“Van het leven.”

“En wij?”

“Wij mogen even meewerken.”

De oude man glimlachte.

“Dat is nederigheid.”

“Dat is tuinieren.”

De zon stond nu hoger.

Het heuvelland werd wakker. In de verte reed een tractor langzaam over een pad. Er klonk het blaffen van een hond. Een fietser passeerde beneden langs de weg. Toch bleef rond het bankje een soort stilte hangen.

“Ik heb mensen gekend,” zei de oude man, “die op het einde van hun leven niet vroegen wat zij bezaten, maar wat zij hadden nagelaten.”

“Dat begrijp ik.”

“Niet in geld.”

“Nee.”

“In liefde.”

“In aandacht.”

“In vergeving.”

“In wat er door hen is gaan groeien.”

De tuinman knikte.

“Dan is ieder leven een tuin.”

“Ja.”

“En ieder hart een akker.”

“Maar niet iedere akker is gemakkelijk.”

“Nee. Sommige grond is hard.”

“Sommige is uitgeput.”

“Sommige zit vol stenen.”

“En toch?”

De tuinman keek hem aan.

“En toch kan er iets groeien.”

“Altijd?”

“Niet altijd zoals wij willen. Maar vaker dan wij denken.”

Hij wees naar een stuk land verderop.

“Ziet u dat veld?”

“Ja.”

“Jarenlang lag het er slecht bij. Te veel gebruikt. Te weinig verzorgd. De grond was moe.”

“Grond kan moe worden?”

“Mensen ook.”

De oude man glimlachte zwak.

“Dat weet ik.”

“Dan moet je niet meteen zaaien,” zei de tuinman. “Dan moet je de grond eerst rust geven. Voeden. Openmaken. Soms een seizoen niets verwachten.”

De oude man keek voor zich uit.

“Dat zouden meer mensen moeten horen.”

“Waarom?”

“Omdat wij zelfs van onszelf altijd oogst verwachten.”

De tuinman zweeg.

“Wij moeten presteren,” vervolgde de oude man. “Leveren. Antwoorden geven. Succes hebben. Zelfs verdriet moet snel verwerkt worden. Alsof de ziel een machine is.”

“Maar de ziel is een tuin.”

“Ja.”

“En een tuin heeft seizoenen.”

De oude man voelde hoe eenvoudig die zin was.

En hoe waar.

Een ziel heeft seizoenen.

Er zijn lentemensen, dacht hij. Mensen die opnieuw beginnen.

Er zijn zomermensen, vol kracht en bloei.

Er zijn herfstmensen, die leren loslaten.

En er zijn wintermensen, bij wie alles kaal lijkt, terwijl diep onder de grond het leven zich voorbereidt.

“Ik ben lang bang geweest voor de winter,” zei de tuinman.

“En nu?”

“Nu weet ik dat de tuin dan niet dood is. Hij rust.”

“Misschien is ouder worden ook zo.”

“Hoe bedoelt u?”

“Veel mensen denken dat ouder worden alleen verlies is. Minder kracht. Minder toekomst. Minder haast. Maar misschien is het ook een wintertijd waarin de ziel stiller wordt en dieper luistert.”

De tuinman keek naar hem.

“En u? Bent u in de winter?”

De oude man glimlachte.

“Dat denk ik wel.”

“En is dat moeilijk?”

“Soms.”

“En mooi?”

“Ook.”

“Waarom?”

“Omdat je in de winter beter ziet wat blijft.”

De tuinman keek naar de kale takken van een boom aan de rand van het veld.

“Ja,” zei hij. “Zonder bladeren zie je de vorm.”

De oude man knikte.

Zonder bladeren zie je de vorm.

Misschien was dat ouderdom.

Niet het einde van schoonheid.

Maar het zichtbaar worden van de dragende lijnen.

“Wat wilt u nog laten groeien?” vroeg de tuinman plotseling.

De oude man keek hem aan.

Die vraag verraste hem.

“Ik weet het niet.”

“Dat is een eerlijk antwoord.”

“Misschien hoop.”

“Voor wie?”

“Voor wie nog komt.”

“Dat is een grote tuin.”

“Ja.”

“Maar ook die begint klein.”

“Met wat?”

“Met één mens die niet verbittert.”

De oude man voelde de zin in zich zakken.

Eén mens die niet verbittert.

Misschien was dat inderdaad al een begin van hoop.

Niet hard worden.

Niet dichtgaan.

Niet het leven terugbetalen met kou.

Maar blijven verzorgen, ook na verlies.

Blijven zaaien, ook zonder zekerheid.

Blijven liefhebben, ook wanneer de oogst onzeker is.

“U zei daarnet dat een tuin begint in het hart van degene die haar verzorgt,” zei de oude man.

“Ja.”

“Hoe verzorg je het hart?”

De tuinman keek naar zijn handen.

“Zoals je aarde verzorgt.”

“Vertel.”

“Je moet haar niet uitputten.”

“Nee.”

“Je moet haar voeden.”

“Waarmee?”

“Met stilte. Met schoonheid. Met dankbaarheid. Met mensen die goed voor je zijn. Met vergeving.”

“En onkruid?”

“Dat moet je herkennen.”

“Wat is onkruid in het hart?”

“Wrok. Jaloezie. Angst. Bitterheid. Het gevoel dat alles om jezelf draait.”

De oude man glimlachte.

“Dat groeit snel.”

“Veel sneller dan liefde.”

“En toch?”

“Toch wint liefde als je haar blijft verzorgen.”

“Dat klinkt als geloof.”

“Misschien is tuinieren een vorm van geloof.”

“Waarom?”

“Omdat je werkt met wat je nog niet ziet.”

De oude man keek hem lang aan.

Daar lag de kern.

Werken met wat je nog niet ziet.

Dat was geloof.

Dat was liefde.

Dat was schrijven.

Dat was opvoeden.

Dat was stervensbegeleiding.

Dat was leven.

“En wat doet een tuinman wanneer alles mislukt?” vroeg hij.

De tuinman zuchtte.

“Dat gebeurt.”

“Ja.”

“Storm. Droogte. Ziekte. Vorst. Soms verlies je bijna alles.”

“En dan?”

“Dan rouw je.”

“En daarna?”

“Dan begin je opnieuw.”

“Zo eenvoudig?”

“Nee. Zo moeilijk.”

Ze lachten zacht.

“Maar dat is het geheim,” zei de tuinman. “Een tuinman is iemand die opnieuw begint.”

De oude man keek naar de akkers.

Opnieuw beginnen.

Was dat niet de verborgen beweging van heel het leven?

Iedere ochtend.

Ieder voorjaar.

Iedere vergeving.

Iedere liefde na verdriet.

Iedere mens die ondanks alles niet opgeeft.

“Ik denk aan het lege graf,” zei de oude man.

De tuinman keek hem aan.

“Waarom?”

“Omdat daar ook iemand dacht dat alles voorbij was.”

“Maria.”

“Ja.”

“En zij hoorde haar naam.”

De oude man knikte.

“Misschien begint nieuw leven wanneer iemand ons opnieuw bij onze naam noemt.”

De tuinman zweeg.

“Mijn vrouw deed dat,” zei hij zacht.

“Wat?”

“Mijn naam zeggen op een manier waarop niemand anders dat kon.”

De oude man keek hem aan.

“En hoort u haar nog?”

De tuinman sloot even zijn ogen.

“Soms. Niet met mijn oren.”

“Waarmee dan?”

Hij legde zijn hand op zijn borst.

“Hier.”

De oude man wist dat er niets uitgelegd hoefde te worden.

De diepste dingen hebben geen uitleg nodig.

Alleen ruimte.

De zon stond nu vol boven de heuvel.

De tuinman stond langzaam op.

“Ik moet verder.”

“De tuin wacht?”

“De tuin wacht altijd.”

Hij pakte zijn gereedschap.

“Mag ik u nog één vraag stellen?” vroeg de oude man.

“Natuurlijk.”

“Waar ligt de mooiste tuin die u ooit hebt gezien?”

De tuinman keek over het landschap.

Naar de akkers.

De wijngaarden.

De bomen.

De dorpen.

Daarna keek hij naar de oude man.

En legde opnieuw zijn hand op zijn borst.

“Hier.”

De oude man glimlachte.

“Dat dacht ik al.”

“Maar het is ook de moeilijkste tuin.”

“Waarom?”

“Omdat niemand anders haar voor je kan verzorgen.”

De tuinman draaide zich om en liep langzaam terug naar de akkers.

Na enkele passen bleef hij staan.

“Vergeet niet,” riep hij.

“Wat?”

“Een tuin is nooit af.”

De oude man keek hem na.

De man liep tussen het graan door, bukte zich weer bij een plant, raakte haar voorzichtig aan en ging verder. Even later verdween hij achter een rij jonge bomen.

De oude man bleef alleen achter op het bankje.

Maar het landschap was veranderd.

Niet omdat de akkers anders waren.

Maar omdat hij anders keek.

Hij zag niet langer alleen het graan boven de grond.

Hij dacht aan de wortels.

Aan de donkere aarde.

Aan wat verborgen groeit.

Aan mensen die onder de oppervlakte zoeken naar houvast.

Aan verdriet dat langzaam compost wordt.

Aan liefde die opnieuw wortel schiet.

Aan de oude woorden uit het begin.

De tuin.

De mens.

De opdracht om te bewaren en te verzorgen.

Hij dacht aan Maria bij het graf.

Aan haar tranen.

Aan haar vergissing.

De tuinman.

Misschien was het geen vergissing geweest.

Misschien had zij als eerste gezien wat de mens telkens opnieuw moet leren.

Dat God nieuw leven laat beginnen in een tuin.

De oude man keek naar zijn handen.

Oude handen.

Handen die geschreven hadden.

Gezegend.

Getroost.

Losgelaten.

Hij vroeg zich af wat hij nog kon zaaien.

Misschien niet veel meer.

Misschien alleen nog woorden.

Misschien alleen nog stilte.

Misschien alleen nog liefde.

Maar misschien was dat genoeg.

De wind streek door het gras.

Een bij zoemde langs een bloem.

In de verte klonk opnieuw de leeuwerik.

De oude man sloot zijn ogen.

En diep van binnen hoorde hij de zin van de tuinman opnieuw:

Alles wat werkelijk leeft, groeit eerst naar beneden.

Toen begreep hij dat ook zijn laatste reis niet omhoog begon.

Maar omlaag.

Naar de wortels.

Naar de aarde.

Naar het hart.

Daar, in de stille akker van de ziel, begon iets nieuws te groeien.

Hoofdstuk 2 — De Sterrenkijker

Het hart van de kosmos

De avond viel langzaam over het Limburgse heuvelland.

De dag had zich teruggetrokken uit de akkers. Wat overbleef was een zachte gloed, alsof de heuvels nog even het licht wilden vasthouden voordat zij zich aan de nacht overgaven. In de verte lagen de dorpen stil tegen de hellingen. Hier en daar ging een lamp aan. De kerktorens tekenden zich donker af tegen een hemel die van goud naar blauw verschoof.

De oude man liep naar zijn bankje.

Overdag keek hij van daaruit naar het land. Naar het graan, de holle wegen, de bomenrijen en de kleine kapellen die als stille wachters langs de paden stonden. Maar op heldere avonden veranderde het bankje van betekenis. Dan was het niet langer alleen een plaats om over het heuvelland uit te kijken. Dan werd het een venster naar de oneindigheid. Toen hij dichterbij kwam, zag hij dat er al iemand zat.

Naast het bankje stond een kleine telescoop opgesteld. Een man boog zich eroverheen en draaide voorzichtig aan een knop. Hij deed dat met aandacht, bijna eerbiedig, alsof hij niet zomaar een instrument bediende, maar een deur opende. De oude man bleef even staan.

De man keek op.

“Goedenavond.”

“Goedenavond,” antwoordde de oude man.

“Ik hoop dat u het niet erg vindt. Dit bankje heeft een prachtig uitzicht.”

“Dat weet ik,” zei de oude man glimlachend. “Ik zit hier vaker.”

“Dan ben ik eigenlijk bij u op bezoek.”

“Of misschien wel bij de sterren.”

De sterrenkijker lachte zacht.

“Vanavond is Saturnus goed te zien.”

De oude man ging naast hem zitten.

Een tijdlang spraken zij niet.

Dat hoefde ook niet.

Sommige ontmoetingen beginnen beter met stilte dan met woorden. Boven hen verschenen de eerste sterren. Eerst aarzelend, daarna steeds helderder. Alsof de hemel één voor één zijn verborgen lichten aanstak. Beneden in het dal werd het stiller. Een vogel riep nog eenmaal vanuit de bomen. Daarna nam de avond het over. De sterrenkijker wees naar de telescoop.

“Wilt u kijken?”

De oude man boog zich langzaam naar voren en keek door het oculair. Daar stond hij.

Saturnus.

Klein, bijna breekbaar, maar onmiskenbaar met zijn ringen. Een wereld die zo ver weg was en toch ineens dichtbij leek. De oude man hield zijn adem in. Toen hij zich oprichtte, zweeg hij.

“Mooi, hè?” vroeg de sterrenkijker.

“Mooi is een te klein woord.”

“Dat vind ik ook.”

De oude man keek opnieuw omhoog.

“Vroeger zag ik alleen sterren.”

“En nu?”

“Nu weet ik dat bijna iedere ster misschien weer een zon is. En dat rond die zonnen misschien werelden draaien. En dat

op een van die werelden misschien iemand omhoogkijkt en zich hetzelfde afvraagt als wij.”

De sterrenkijker glimlachte.

“Dat is precies waarom ik blijf kijken.”

“Om te weten of wij alleen zijn?”

“Misschien.”

“Of om te ontdekken dat wij nooit alleen zijn geweest.”

De woorden bleven tussen hen hangen.

In de verte klonk het zachte geroep van een uil.

“Toen ik jong was,” zei de sterrenkijker,

“dachten veel mensen nog dat planeten buiten ons zonnestelsel misschien zeldzaam waren. Nu kennen wij er duizenden. We zoeken naar water, naar atmosferen, naar sporen van leven.”

“De mens blijft zoeken,” zei de oude man.

“Al sinds hij bestaat.”

“Vroeger zochten wij God boven de wolken.”

“En nu zoeken wij leven tussen de sterren.”

De oude man knikte langzaam.

“Misschien zoeken wij uiteindelijk altijd hetzelfde.”

“Wat dan?”

“Een teken dat wij niet verloren zijn.”

De sterrenkijker keek hem aan.

“Dat is mooi gezegd.”

“Nee,” zei de oude man.

“Dat is oud gezegd. De psalmen zeggen het al anders. Wanneer ik de hemel zie, het werk van uw vingers, wat is dan de mens?”

Hij zweeg even.

“De mens heeft altijd omhooggekeken om zichzelf beter te begrijpen.”

De sterrenkijker draaide de telescoop iets bij.

“En toch heeft dat omhoogkijken ons ook bescheidener gemaakt. Eerst dachten wij dat de aarde het middelpunt was. Later bleek de zon slechts één ster. Daarna ontdekten wij dat ons sterrenstelsel maar één van de vele is. En nu vragen sommigen zich zelfs af of ons heelal het enige is.”

“Een mens wordt kleiner naarmate hij verder kijkt.”

“Ja.”

“Maar misschien ook groter.”

“Hoe bedoelt u?”

“Omdat hij ontdekt dat hij deel uitmaakt van iets dat zijn verstand te boven gaat.”

De sterrenkijker keek opnieuw door de telescoop.

“Hoe meer wij weten, hoe groter het mysterie wordt.”

“Dat is misschien de mooiste eigenschap van echte wetenschap.”

“Welke?”

“Dat zij niet ophoudt met verwonderen.”

Er viel een stilte.

De oude man dacht aan de oude verhalen. Aan Genesis. Aan het begin. Aan de woorden die eeuwenlang in kerken hadden geklonken. In den beginne. Hij had die woorden vroeger vaak gehoord als een verklaring. Later was hij ze anders gaan verstaan. Niet als een natuurkundig verslag, maar als een lied over oorsprong, vertrouwen en betekenis.

“Ik heb lang gedacht,” zei hij,

“dat geloof en wetenschap tegenover elkaar stonden.”

“Denkt u dat nu niet meer?”

“Niet wanneer zij trouw blijven aan hun eigen diepte.”

De sterrenkijker keek hem vragend aan.

“De wetenschap vraagt hoe de wereld zich ontvouwt. Het geloof vraagt waarom de mens leeft. Wanneer zij elkaar gaan bestrijden, worden zij allebei kleiner. Maar wanneer zij elkaar eerbiedigen, ontstaat er ruimte.”

“Ruimte waarvoor?”

“Voor verwondering.”

Boven hen werd de hemel donkerder. De Melkweg begon vaag zichtbaar te worden, als een lichte sluier over de nacht.

“Kent u de plannen voor de Einstein Telescope?” vroeg de sterrenkijker.

“Onder het Heuvelland?”

“Ja. Als hij er komt, luisteren wij hier niet alleen naar de aarde, maar naar trillingen uit de ruimte. Naar zwaartekrachtgolven. Naar botsingen van zwarte gaten en neutronensterren. Naar gebeurtenissen die miljoenen of miljarden jaren geleden plaatsvonden.”

De oude man glimlachte.

“Wonderlijk.”

“Wat?”

“Dat wij omhoog willen kijken en daarom diep de aarde in moeten.”

De sterrenkijker lachte.

“Dat is inderdaad bijzonder.”

“Alsof de aarde zelf een oor wordt.”

“Een oor?”

“Ja. Een oor dat naar de kosmos luistert.”

De sterrenkijker zweeg.

“Dat beeld ga ik onthouden.”